

59. Yâsemîne Hadrâ'nın *es-Sadme* Adlı romanı üzerine sosyal ve siyasi değerlendirmeler

Ercan BARAN¹

APA: Baran, E. (2022). Yâsemîne Hadrâ'nın *es-Sadme* Adlı romanı üzerine sosyal ve siyasi değerlendirmeler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 953-963. DOI: 10.29000/rumelide.1193068.

Öz

Anlatılar insan hayatına yön veren değerli yapıtlardır. Toplumların kendilerini ifade ettikleri alanlardan biride romandır. Roman hem modern hem de post modern anlatıda önemli bir yere sahiptir. Roman dünyasında Cezayir önem arz eden bir yere sahiptir. Cezayir romancılarından olup, dünyaya anlatılarında önemli mesaj verenlerden birisi de asıl adı Muhammed Mûlsuhûl olan Yâsemîne Hadrâ' (Yeşil Yasemin Çiçeği)'dir. Yazarın, okuyucuya vermek istediği mesajlardan en önemlisi dünyadaki radikal İslamcı hareketler üzerine yazdığı *es-Sadme/Saldırı/Şok* romanıdır. Yazar bu romanında İsrail'in yaptığı yanlış uygulamalar üzerinden radikal İslamcı hareketlerce masum vatandaşların canına kast edilmesinin Filistin'in masumiyetinin açıklanamayacağını ifade etmek ister. İşin ilginç yanı romanda Sihem'i canlı bomba yapan radikal İslamcı Şeyh'de aynı akıbeti yaşar. Yazar, bu anlatısıyla şiddet sarmalının toplumlara fayda yerine zarar getireceğini ve günün birinde herkesi vurabileceğini göstermektedir. Anlatıcı-deha bu romanında terörün her türlüüne karşı olduğunu kurguları ile ifade etmektedir. İsrail ve Filistin'in şiddet sarmalında olduğunu ve bunun kazanamı olmayacağını haklı olan tarafa hakkının teslim edilmesini isteyen yazar kurgularında haklı olan tarafında Filistin olduğunu hissettirir. Ayrıca yazar, siyasetçilerinde bu şiddet sarmalını körüklediğini ima eder. Bununla birlikte; İnsanlara, kötülere karşı kötülükle karşılık verilemeyeceğini ifade etmek ister.

Anahtar kelimeler: Yâsemîne Hadrâ', *es-Sadme*, İslami Cihat, İsrail, Radikal İslamcılar

Social and political evaluations on Yâsemîne Hadrâ's novel named *es-Sadme*

Abstract

Narratives are valuable works that shape human life. One of the areas where societies express themselves is the novel. It can be said that the leading narrative of modern times is a novel. The novel has an important place in both modern and post modern narrative. Algeria has an important place in the novel world. One of the Algerian novelists and one of the important messages in the narratives of the world is the real name of Muhammad Mûlsuhûl Yâsemîne Hadrâ' (Green Jasmine Flower). One of the messages that the author wants to give to the world, and even most importantly, is the *es-Sadme/attack/shock* novel written on radical Islamist movements in the world. In this novel, the author wants to express that the innocence of Palestine cannot be explained by means of radical Islamist movements through the wrong practices of Israel. The interesting thing is that the radical Islamist Sheikh, who made Sihem live bombs in the novel, experiences the same fate. With this narrative, the author reveals that the spiral of violence will bring harm to societies instead of benefiting and that one day can hit everyone. In this novel, the narrator-deha reveals the people of

¹ Dr. Öğretmen, MEB / Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati ABD (Ankara, Türkiye), ercanbaran773@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9604-0300 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 07.09.2022-kabul tarihi: 20.10.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1193068]

the world and the humanity and its fictions with its narrative that it is against all kinds of terrorism. Israel and Palestine, the spiral of violence on both sides, and that it will not be the winner of the right side of the author who wants to be delivered to the right side of the fictions of the author makes you feel that there is Palestine. He also implies that he has fueled this spiral of violence in the author politicians. In addition, the world wants to express that humanity cannot be responded with evil against the evil.

Keywords: Yâsemîne Hadrâ', es-Sadma, Islamic Jihad, Israel, Radical Islamists

Giriş

Yâsemîne Hadrâ' (Yeşil Yasemin Çiçeği) Hayatı

Karısının adı olan Yâsemîne Hadrâ' müstear ismiyle tanınan ve asıl ismi Muhammed Mûlsuhûl olan Cezayirli yazar Kanadise'de 10 Ocak 1955 yılında orta halli sade bir yaşam süren bir ailede dünyaya gelmiştir. Babası erkek hemşir annesi ise bedevî asıllı olup ev hanımıydı (Mahaba, 2018:68). Yazar, babasının asker olması sebebiyle dokuz yaşında askeri okula girer (Mahaba, 2018:68; Gökğöz, 2017: 174). Askeri okula giden yazar 1987 yılında teğmen rütbesiyle mezun olur ve Silahlı Kuvvetlere katılır (Mahaba, 2018:68). Yazar orduda görev yapmakla birlikte 1980 yılında yazmaya başlar. Orduda görev yaptığı için yazılarını eşinin takma adıyla 1980-2000 yılları arasında telif eder. Yazar önde gelen gazetelerden *Le Monde*'ye verdiği demeçte karısı için şu sözleri ifade eder: “*Sen bana ismini hayatım boyunca kullanmam için verirken ben sana sonsuza dek kullanman için veriyorum*”. Yazar karısının adını takma ad olarak kullanmasını eşine olan sevgisinden ve Cezayir kadınına olan saygısından dolayı yaptığını ifade eder (Fischbach, 2008: 417, 418; Gökğöz, 2017: 174). Aslında bu noktada farklı da düşünülebilir. Müellif, eşinin adını kullanarak bir nevi önlemde almış denilebilir. Yazar asıl kimliğini 2000 yılında açıklar ve bazı sıkıntılar ortaya çıkınca da Fransa'ya gider. (Mahaba, 2018:68). Yazarın böyle yapmasında çeşitli sebepler aranabilirse de en makul olanı serbest piyasa ve eşine duyduğu saygıdır denilebilir. Anlatıcı-deha anlatılarını Fransızca yazmış ve daha çok savaş, terör ve ulusal sorunlar üzerine eğilmiştir.

Fransa'da yaşayan yazar eserlerini Fransızca kaleme almakta olup bir Frankofon yazardır. Tanınmış en ünlü Cezayirli yazar olup 40 romanı dünyada 50'den fazla ülkede tercüme edilmiştir. Yazar eserlerinde Cezayir başta olmak üzere Ortadoğu ve Arap ülkelerindeki iç çatışmaları kurgularına yansıtır. Eserlerinde Müslümanların kendi aralarındaki çatışmaları, beceriksiz politikacıları, ikiyüzlülüğü, dünyadaki zulümlerden dolayı radikal İslamcılığın çekiciliğini ve Doğu ile Batı arasındaki çatışmaları eserlerine kurgusal olarak tasvir etmiştir. Yazar; Cezayir iç savaşıyla ilgili yazılarında rejimin ve muhalefetin hatasını ortaya koyarak ülkede yaşanan trajediyi anlatarak iki tarafı da eleştirmiştir. Roman yazarı olmasının yanı sıra; 2 Kasım 2013'te Khadra, Cezayir cumhurbaşkanlığına adaylığını açıklamıştır. Ancak gerekli 90.000 imzadan sadece 43.000'ini toplamıştır. Bu sayı Khadra'nın adaylığı için yeterli olmamıştır. (Hadrâ',2005: 298).

Muhammed Mûlsuhûl olarak yazdığı eserler:

1. 1984: *Âmin!* (Cezayir)
2. 1984: *Houria: Hikâyeler* (Cezayir)
3. 1985: *La fille du pont* (Köprüdeki Kız, Cezayir)

4. 1986: *El-Kahira, cellule de la mort* (el Kahira: Ölüml Hücresi)
5. 1988: *De l'autre coté de la ville* (şehrin diğer tarafı)
6. 1989: *Le privilège du phénix* (Anka Kuşunun Ayrıcalığı, Cezayir) (Hadrâ',2005: 298).

Yâsemîne Hadrâ' olarak yazdığı eserler:

7. 1990: *Le Dingue au bistouri*. Müfettiş Llob Serisinin 1. Kitabı
8. 1993: *La Foire des enfoirés: les enquêtes du Commissaire Llob* (Aptallar Fuarı: Komiser Llob'un Soruştırmaları). Müfettiş Llob Serisinin 2. Kitabı
9. 1997: *Morituri, David Herman tarafından çevrildi (Toby Press, 2003)*. Müfettiş Llob Serisinin 3. Kitabı, Cezayir üçlemesinin 1. kitabı
10. 1998: *Double Blank (Double Blanc)*, Aubrey Botsford tarafından çevrildi (Toby Press, 2005). Müfettiş Llob Serisinin 4. Kitabı, Cezayir üçlemesinin 2.
11. 1998: *Autumn of the Phantoms (L'Automne des Chimères)*, Aubrey Botsford tarafından çevrildi (Toby Press, 2006). Müfettiş Llob Serisinin 5. Kitabı, Cezayir üçlemesinin 3.
12. 1998: *In the Name of God (Les Agneaux du Seigneur)*, Linda Black tarafından çevrildi (2000)
13. 1999: *Wolf Dreams (À quoi rêvent les loups)*, Linda Black (2003) tarafından çevrildi.
14. 2001: *Yazar (L'Écrivain)*
15. 2002: *Sözlerin Sahtekârlığı (L'Imposture des mots)*
16. 2002: *Kabil'in Kırlangıçları (Les Hirondelles de Kaboul)*, John Cullen tarafından çevrildi (Nan A. Talese/Doubleday, 2004)
17. 2003: *Donald Nicholson-Smith tarafından çevrilen Kuzen K, Alyson Waters*
18. 2004: *Dead Man's Share (La part du mort)*, Aubrey Botsford tarafından çevrildi (Toby Press, 2009). Başkomiser Llob Serisinin 6. Kitabı
19. 2005: *The Attack (L'Attentat)*, John Cullen tarafından çevrildi (Nan A. Talese, 2006)
20. 2006: *The Sirens of Bağdat (Les Sirènes de Bagdad)*, John Cullen tarafından çevrildi (Nan A. Talese, 2007)
21. 2008: *Günün Geceye Borçları (Ce que le jour doit à la nuit)*, Frank Wynne tarafından çevrildi (2010)
22. 2011: *The African Equation (L'Équation africaine)*, Howard Curtis tarafından çevrildi (Gallic Books, 2015)

23. 2013: *Melekler Ölüür* (*Les anges meurent de nos kutsanmalar*), çeviren Howard Curtis (2016)

24. 2014: *Qu'attendent les singes*

25. 2015: *Diktatörün Son Gecesi* (*La dernière nuit du rais*), Julian Evans tarafından çevrildi (Gallic Books, 2015)

26. 2016: *Dieu n'habite pas La Havane*

27. 2018: *Khalil* (*Khalil*), John Cullen tarafından çevrildi (Nan A. Talese, 2021)

28. 2022: *Les Vertueux*, aux sürümleri Mialet-Barrault (Hadrâ',2005: 298).

Yazarın birçok romanı filme uyarlanıp senaryolaştırılmıştır.

Yâsemîne Hadrâ'nın *es-Sadme/L'Attentant/Saldırı/Şok* adlı bu roman Arap asıllı İsraili ünlü Doktor Emin ve on beş yıllık eşi Sihem'in intihar bombacısı olarak kendini İsrail'de bir restoranda bombayla patlatması ve insanları öldürmesini anlatmaktadır. Yazar Filistin meselesi üzerine düşünceleri ve yorumlarını bu romanda kurgusal olarak hayali karakterler üzerinden anlatır.

Roman 40 dile çevrilmiş olup 2012 yılında senaryosunu Ziad Doueiri, Joelle Touma, Yâsemîne Hadrâ'nın yazdığı ve Lübnanlı yönetmen Ziad Doueiri tarafından İsrail'de çekilen ve Arap Birliği tarafından yasaklanan (aljazeera) "The Attack/ The Assault/ Lattentant" adıyla 5 ödül kazanan film 1:44 dakika olarak Hollywood tarafından sinemaya aktarılmıştır. Romanın adı ve film adının çevirisinde farklı çeviriler vardır. Hedef odaklı bir çeviri ve romanın bağlamı dikkate alındığında "Şok" diye çevrilmesi daha uygundur denilebilir. Roman bir giriş olmak üzere on altı bölümden oluşmaktadır.

The Attack/ The Assault/ Lattentant" (Şok) adlı roman, hakikat tekercisi Şeyh/İmam Mervan'ın aracının bombalanmasıyla başlar (Hadrâ',2013: 7-8) ve ilginç olan aynı sahnenin romanın son bölümünde de olmasıdır (Hadrâ',2013: 291-292). Aslında yazar sonda söyleyeceğini başta söyleyerek okuyucuları için farklı bir kurgu olanağı yaratıyor. Romanın özeti şöyledir:

"Filistinli Emin Caferî İsrail'de okuyup doktor olmak için çalışır ve İsrail'de bir hastane 'de cerrah olur ve İsrail vatandaşlığına geçer. Bir gün Doktor Caferi hastalarıyla ilgilenirken hastaneye genç ve güzel bir bayan gelir. Sihem adındaki bu güzel kadın Emin Caferî'yi ağna düşürmek için özellikle doktoru gözlemlemekte ve onu ayartmak için fırsat kollamaktadır. Sihem, beklediği zamanı yakalar ve doktoru güzelliğiyle ağna düşürür. Sihem'in duygularına karşılık veren Doktor Emin Sihem'e aşık olur. Bu aşk neticesinde; iki Arap sevgili evlenmeye karar verirler. Başlangıçta güzel giden bir ilişkileri vardır ve her ikisi de İsrail'de yaşamaktan memnundur. Hayatını alt üst eden o vahim bombalı saldırıya kadar; Emin Caferî karısına sarsılmaz bir aşk ile bağlıdır.

Doktor Emin Caferî ve çalışma arkadaşları öğle yemeği için hastanenin yemekhanesinde sakin bir Tel Aviv gününde biraz önce olacıklardan habersiz bir şekilde önlerindeki yemeklerini bitirmekle meşguldürler. Bir anda kendilerine yakın bir lokantada şiddetli bir patlama sesi duyulur. Elbisesinin altına doldurduğu patlayıcı maddelerle kendine hamile süsü veren kadın eylemci üzerindeki bombanın pimini çeker ve patlatır. Filistinli olan ve İsrail vatandaşlığına geçen Cerrah Emin Caferî'nin on beş yıllık karısı Sihem, İsrail'in Başkenti Tel Aviv'in en işlek caddesinde yer alan bir lokantada kendini patlatarak 11'i çocuk olmak üzere 17 kişinin ölümüne neden olur. Emin herkes tarafından sevilen ve takdir edilen bir doktordur. Öte yandan İsrail vatandaşlığına geçtiği için Filistin'de yaşayan akrabaları ve diğer dostları tarafından da acımasızca eleştirilen Emin Caferî, burada yaşadığı için oldukça mutludur. Sihem'in kendisini patlatmasından dolayı ortaklık savaş alanına döner, ambulanslar yaralıları hızlı bir şekilde hastanelere ulaştırmaya çalışırlar. Geç saatlere kadar yaralılarla ilgilenen Emin Caferî, yorucu bir günün ardından evinin yolunu tutar. Gece yarısı çalan telefon Caferî'yi uykusunda uyandırır. Karşıdaki ses polis arkadaşındır; acil bir şekilde hastaneye

gelmesini söyler. Çaresiz hastaneye giden Caferî'ye herkes kuşkulu ve yadırgayan bakışlarla bakar. İsrail Polis Teşkilatı ve İstihbarat Teşkilatı gün boyunca eylemin kimin gerçekleştirdiğini öğrenmek için çalışmalara başlarlar. Yapılan araştırmalar sonucunda bütün bulgular Emin Caferî'nin karısı Sihem'i işaret eder. Polisler intihar bombacısının cesedini teşhis etmek için Caferî'yle morg odasına giderler. Cesedin üzerindeki örtüyü kaldıran Caferî, karısının güzel yüzünü görünce hayatı artık eskisi gibi olmayacaktır. Polisler Emin Caferî'yi sorgulamaya başlarlar. Ünlü doktor, karısının asla böyle bir eylemi yapmayacağını karısının herkes gibi oraya yemek yemek için gittiğini anlatır. Birkaç gün gözaltında tutulur ve daha sonra serbest bırakılır. Emin Caferî, evine geldiğinde posta kutusunda kendisine gelmiş bir mektup bulur. Mektubu alıp okumaya başladığında dünyası başına yıkılır. Eylemden üç gün önce gönderilen mektubu biricik karısı Sihem kaleme almış ve şunları yazmıştır:

“Sevinç paylaşmadıkça neye yarar Emin hayatım? Senin mutluluklarının olmadığı yerde benim neşem sönük kalıyordu. Sen evlatlarımız olsun istiyordun, bense onları hak etmek. Vatani olmayan hiçbir çocuk güvende değildir. Bana darılma.”

Sihem'in intihar eyleminden önce çektiği videokasetini izleyen Caferî, intihar bombacısının karısı Sihem olduğunu anlar.

Eşi Sihem Doktor Caferî'ye vatan çocuktan öncedir kendimi vatan için feda ediyorum demekte ve eşinin kendisine darılmamasını istemektedir.

Doktor Emin Caferî hayatlarını karartan gerçekle yüzleşmek ister. Caferî için artık tek şey kalmıştır. Karıncayı bile incitmeyen karısının canlı bombaya nasıl dönüştüğünü araştırmaya başlar. Açtığı her kapı onu şaşkırtacak ve içinden çıkılmaz bir hal almaya başlar. Yaptığı araştırmalarla daha da sarsılan Caferî aşırı İslamcı radikal bir grubun bunu yaptığını ve liderinin de Şeyh Mervan adında biri olduğunu öğrenir. Bu radikal grubun lideri ile görüşen Emin Caferî istediği sonucu elde edemez. İsraililerin yaptıklarına karşı bu intihar eyleminin karısı Sihem aracılığıyla düzenlendiğini ve karısının şehit olduğu söylenir. Söylenenlerden tatmin olmayan Doktor Caferî şeyhin düzenlediği intihar saldırılarının kendisine de İsrail tarafından aynı şekilde karşılık verildiğini ve paramparça olduğunu görür. Roman şu cümlelerle biter:

“Her şeyini alabilirler; malını, mülkünü en güzel yıllarını, tüm sevinçlerini ve tüm değerlerini, son gömleğine kadar her şeyini alabilirler. Ancak elinden alınan dünyayı yeniden keşfetmek için hayallerin daima sende kalacaktır (Hadrâ',2013: 1-294).”

Roman akıcı ve sade bir dille yazılmış olup dünyadaki şiddet sarmalına ışık tutmakta ve eleştirmektedir. Yazar, Ortadoğu üzerine güzel bir kurgu yapmıştır denebilir. Müellifin, kurgusu gerçeği aratmamaktadır

Romanın girişi şeyhin aracının patlamasıyla başlar ve kurgu şöyledir:

“Patlamayı duyduğumu hatırlamıyorum. Belki bir uğultu, yırtılan bir kumaşın sesi gibi, ama emin değilim. Dikkatim, etrafında adeta koyun sürüsünün toplandığı ilahi varlığa çevrilmişti. Baş muhafız aracına giden yolu açmaya çalışıyordu.

Bombalama eylemi karısı Sihem tarafından gerçekleştirildiğinde Doktor Emin arkadaşlarıyla hastanededir ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“Bir restorana intihar saldırısı gerçekleşmiş. Ölü ve yaralı sayısı fazla. Üçüncü ve dördüncü salonu boşaltın ve yaralıları almaya başlayın, ambulans yolda. (Hadrâ',2013: 18).”

Bombalamada yaralananları tedavi eden Doktor Emin'e İsraili hastalardan biri şöyle der:

“Bir Arap'ın bana dokunmasını istemiyorum.” diye homurdandı, hoyrat eliyle Emin'i iterek ölmeyi yeğlerim dedi (Hadrâ',2013: 18).”

İsrail-Filistin anlaşmazlığı şiddet sarmalını büyütüştür. Patlamada ölen 17 kişiden 11'inin çocuk olması şiddetin boyutunu gözler önüne sermektedir. (Hadrâ',2013: 25).

Patlamada yaralananları tedavi eden ve hastaneden gece yorgun dönen Doktor Emin İşiolov'da cerrahım dese de İsrail polisi tarafından durdurulur ve üzeri aranır (Hadrâ',2013: 28).

Yukarıdaki pasajdan İsrail'deki güvenliğin üst düzeyde olduğunu anlıyoruz.

Evinde gece dinlenmek üzere yatan Doktor Emin'in uykusunu polis şefi Navet'in sesi böler ve hastaneye acil gelmesi gerektiği kendisine ifade edilir (Hadrâ',2013: 31).

Polis şefi Navet hastaneye gelen doktora karısının nerede olduğunu sorar ve Doktor Emin şöyle cevap verir:

“Büyükannesinden henüz dönmedi. Üç gün önce Nasıra yakınlarındaki Kafr Kana'ya ailesini ziyaret etmeye gitti. İyi de neler oluyor? Bana ne söylemeye çalışıyorsun? (Hadrâ',2013: 38).”

Polis şefi soğukkanlı bir şekilde şöyle dedi:

“Galiba senin karn” dedi. Ama yine de kesin bilgi için sana ihtiyacımız var dedi (Hadrâ',2013: 38).”

Doktor Emin yavaşça çarşafı açınca “Aman Allah'ım” dedi (Hadrâ',2013: 39).

Orada bulunan Yüzbaşı Moşe/Musa Doktor Emin'e evlerine gitmeleri gerektiğini söyledi (Hadrâ',2013: 42).

Moşe eve geldiklerinde sorgulamaya devam ederek şöyle der:

“Dininizin gereklerini yerine getirir misiniz doktor?

Hayır

Ya karnız?

Hayır. Namaz kılmıyordu, eğer bunu kastediyorsanız.

Çok garip.

Namaz kılmıyor muydu?

Hayır.

Ramazanda oruç tutmaz mıydı?

Hayır.

Hah. Sonuç olarak bunları militanlık yapabilmek içindi der.

El-Aksa Tugaylarına, İslami Cihat veya Hamas için Moşe yozlaşmış topluluklar der (Hadrâ',2013: 49-50).”

Moşe'nin sorgulamasından Sihem'in takiyye yaptığını anlıyoruz. Moşe'nin bulguları da bu doğrultudadır. Moşe'ye göre dinin gereklerini yerine getirenler daha kolay etkilenebilir ve hakikat tekelcilerinin izinden giderler. Moşe Filistin'deki İslamcı örgütleri hedef gösterir ve onları yok sayarak kendilerinin haklılığını ispat etmeye çalışır. Yazar, İsrail'in yaptıklarını haklarıymış gibi gösterir ama aslında yanlış yaptıklarını ifade etmektedir. Yazar, insanların haksız yere öldürülmelerine karşı çıksa da İsrail'in yaptıklarını da doğru bulmaz.

Sorgulama sırasında Yüzbaşı Moşe; otobüs şoförünün Doktor Emin'e, eşinin Tel Aviv çıkışında otobüsten inip krem renginde bir Mercedes'e bindiğini gördüğünü söyler (Hadrâ',2013: 56). Emin bu ayrıntıyı unutmaz.

Moşe sorguyu bitirir ve doktorun serbest olduğunu ifade eder (Hadrâ', 2013: 63). Gece doktorun evine gelen iki genç "hainsiniz, pis terörist, aşağılık adam ve hain Arap diyerek küfürler ederek kaçarlar." (Hadrâ', 2013: 73)

Doktor Emin, eşinin cenazesini morgdan alır ve Tel Aviv'de İmam, mezarıcı ve Doktor Emin'in olduğu bir cenaze töreni düzenler (Hadrâ', 2013: 79).

Üniversitede Felsefe eğitimi veren Kim'in kardeşi Benyamin İsrail ve Filistin için şunları söyler:

"Her iki tarafın da bitmek tükenmek bilmeyen cenaze alayı bize bir fayda sağladı mı?

Anlamayı reddeden Filistinliler

Belki de biz onları dinlemeyi reddediyoruz.

Benyamin haklı dedi Navet, iç çekerek. Filistinliler otobüs durağını havaya uçurmaları için çocukları gönderiyorlar. Biz, bir yandan ölümlerimizi toplarken, diğer yandan askerler Filistinlilerin kulübelerini havaya uçurmak için helikopterler gönderiyorlar. Devlet büyüklerimiz zafer çığlıkları, başka bir saldırı aklımızı başımıza getiriyor. Bu, ne zamana kadar sürer? (Hadrâ', 2013: 80)."

Yazar burada siyasilerin ölümlerden rant sağladığını vurgular. Arada ölen çocuklar ve intihar neticesinde hayatını kaybeden insanlar söz konusudur. Siyasilerin zafer çığlıkları bitmeden ölümler devam etmektedir. Bu şiddet sarmalı böyle devam eder gider.

Doktor Caferi eşinin sorumlularını bulmak için Kudüs'e gider (Hadrâ', 2013: 127). Orada sütkardeşi Leyla ile karşılaşır. Leyla Yasir ile evlenmiş Adil ve Mahmut isminde iki oğulları olmuştur (Hadrâ', 2013: 130-131).

Doktor memleketinde gezerken taksiye biner taksici Şeyh Mervan'ın kasetini teybe takar ve Şeyh Mervan'ı duymayanın hayatının boşa geçtiğini söyler (Hadrâ', 2013: 134).

Şeyh Mervan'ın vaazı şu şekildedir:

"Tanrı'nın secdesi kadar yüce bir nur var mı kardeşlerim? Bu fani ve değişen dünyada bizleri Allah'ın secdesinden döndürebilecek güçte başka nur var mı? Söyleyin bana hangisi? Akıldan yoksun aptalları ve zavallıları peşinden koşturan boş, yalancı parlaklık mı? Doğru yoldan uzaklaşmanın tuzağını gizleyen ve sanrılıları ölümcül güneş yanıklarına maruz bırakan aldatıcı seraplar mı? Söyleyin, hangileri kardeşlerim? Kıyamet gününde, yeryüzü yalnızca tozdan ibaret olduğunda, bizi aldatan boş şeylerden geriye sadece ruhlarımızın harabesi kaldığında, nasıl yaşadığımız sorulduğunda ne yanıt vereceğiz? Bize, büyük küçük hepimize şunlar sorulduğunda ne cevap vereceğiz: Hayatınızı nasıl yaşadınız, benim peygamberimi ve nimetlerimi nasıl kullandınız, size emanet ettiğim ahiret mutluluğuna ne yaptınız? Ve o gün, kardeşleriniz, servetiniz, tanıdıklarınızın, akrabalarınızın, yakınlarınızın hiçbiri size yardım edemeyecek. Ashında kardeşlerim, insanoğlunun zenginliği sahip olduklarıyla değil, geride bıraktıklarıyla ölçülür. Ya biz nelere sahibiz kardeşlerim? Biz, arkamızda neler bırakacağız? Bir vatan mı? Hangisi? Bir tarih mi? Hangisi? Binalar mı? Neredeler? Dedelerimizin hatırına, bana gösterin. Her gün, çamurlarda değilse mahkemelerde sürdürülüyor. Her gün tanklar üstümüzden geçiyor, at arabalarımızı deviriyor, evlerimizi yıkıyor ve ihtar etmeden çocuklarımıza ateş ediyor. Her gün dünya felaketimize şahit oluyor (Hadrâ', 2013: 135)."

Taksi şoförü doktora düşmanın kim olduğunu farkında olmadan önceden haber veriyordu. Bu tesadüf değildi. Tefavuk ilahi rastlantıydı. Ashına bakılırsa Şeyh'in dediklerinde doğruluk payı vardı. Ama bu masum insanların katledilmesine razı gelineceği anlamına gelmezdi. Savaş askerlerle yapıldı masumlarla değil.

Doktor taksi şoförüne çıkışarak vaazları sevmem deyince şoför küfrederek Doktoru gideceği yere gitmeden indirir (Hadrâ',2013: 135-136). Doktorun karısı ölüme gitmeden önce Beytüllahim'e gelerek Şeyh Mervan'ın hayır duasını almıştı (Hadrâ',2013: 137).

Yasir oğlu Adil'in aldığı yeri gösterirken Doktorun gözüne Yüzbaşı Moşe'nin söylediği krem renginde bir Mercedes ilişti (Hadrâ',2013: 144). Doktor Emin karısını intihar eylemine sürükleyen Şeyh Mervan'ı bulmak için Beytüllahim'deki Ulu Cami'ye gitti. Şeyh'in adamları Emin'e karısının şehit olduğunu ve Tel Aviv'e dönmesi gerektiğini söylediler. Çünkü İsrail istihbaratı her yerde Şeyh'i arıyordu (Hadrâ',2013: 159). Doktor Emin kendi kendine karım Sihem'i öldürdüler dedi (Hadrâ',2013: 164). Doktor Emin Şeyh'i Beytüllahim'de bulmak için Ulu Cami'ye gitti. Onu görünce "karımı niye öldürdünüz? diye sorunca Şeyh, "eşin şehit diyerek küstah bir tavırla şimdi gidin şehrimize uğursuzluk getiriyorsunuz" dedi (Hadrâ',2013: 1173-176). Doktor Emin radikal dincileri kendisine tercih ettiği için eşi Sihem'e kızgındı (Hadrâ',2013: 181). Emin radikal İslamcıların teokratik devlet kurmak istediklerini, Selefiler'in ise cihat uğruna savaştığını biliyordu (Hadrâ',2013: 182-183). Şaron'un askerleri şehrin büyük bir kısmını işgal ediyor ve en önemli girişleri kapatıyordu (Hadrâ',2013: 232). Bu yüzden olsa gerek geçen hafta İslami Cihat tarafından iki vatan haini öldürülüp cesetleri sergileniyordu (Hadrâ',2013: 231). Doktor Emin olayların peşini bırakmayınca kendisine milisler tarafından şunlar söylenir: "Karın küçük düşürülmek için kendisini havaya uçurup şehit oldu (Hadrâ',2013: 252)." Daha sonra milis komutanı Emin'e şöyle söyleyerek devam etti:

"Kimse tugaylarımıza zevk için katılmıyor doktor. Kimilerinin elinde sapanlar, kimilerinin elinde roketatarlar. Gördüğümüz çocukların hepsi savaştan son derece nefret ediyorlar. Çünkü içlerinden biri her gün hayatının baharında, bir düşman mermisi tarafından öldürülüyor. Onlar da saygın bir mevkiye sahip olmak, cerrah, şarkıcı, sinema oyuncusu olmak, güzel arabalar kullanmak ve her akşam eğlenmek isterlerdi. Sorun bu hayalin onlara yasaklanması doktor. Tamamıyla yok olup gidene kadar, onları Yahudi mahallelerine yerleştirmeye çalışıyorlar. Bu yüzden ölmeyi yeğliyorlar. Hayaller kovulduğunda ölüm en son kurtuluş oluyor. Sihem bunu anlamıştı doktor. Seçimine saygı duymalısın ve bırak huzur içinde yatsın (Hadrâ',2013: 252)."

Yazar yukarıdaki pasajda Filistinlilerin İsraililere karşı niçin İntifada'ya kalkıştıklarını açıklamakta ve başka seçeneklerinin olmadığını belirtmektedir. Seçeneklerin karşılıklı belirlenmesi gerekirken tek taraflı seçeneğin etkili olmayacağı bu cümlelerden de anlaşılmaktadır. Çocukların veya gençlerin niçin öldüklerinin de bu cümlelerden anlaşılmasını ister gibidir yazar. Yazarın yazdıklarının bütünü bağlamında düşündüğümüzde yazarın barış kanadında durduğunu ve zulme karşı olduğunu bu kurgusu ve diğer kurgularından anlamak mümkündür.

Sihem'in romanın ilerleyen sayfalarında yetim olduğunu da anlıyoruz (Hadrâ',2013: 259). Doktor Emin'in büyük amcası Ömer 1947 yılında Kudüs'ü savunurken ağır bir şekilde yaralanmıştı, İsrail buldozerleri Yahudi kolonileri için kabilenin meyve bahçelerini yerle bir edince kalp krizi geçirmişti (Hadrâ',2013: 271). Yazar Filistin tarihini kurgularla anlatmıştır. Bu kurgu 2012 yılında film senaryosu olarak dünyada da gösterime girmiştir.

Yazar Şaron ve İsrail hakkındaki düşüncelerini de şöyle kurgular:

"Yahudi oradan oraya dolaşır, çünkü duvarları sevmez dedi, yüzünü bana çevirmeden. Üzerinde ağlayıp sızlamak için sur inşa ettiyse, bu, bir tesadüf değildir. Şaron Tora'yı tersine okuyor. İsrail'i düşmanlarından koruduğunu sanıyor ve aslında onu başka bir gettoya hapsediyor. Kuşkusuz bu, o kadar da dehşet verici değil ama bir o kadar da adaletsiz...(Hadrâ',2013: 234)."

Yukarıdaki cümlelerden yazarın Şaron'un politikalarını eleştirdiğini şiddet üreterek İsrail halkını gettolaştırdığını ve duvarların arasına hapsettiğini yazarın kurgularından anlıyoruz.

Yazar her Filistinli Yahudi'nin biraz Arap ve her İsraili Arap'ta biraz Yahudi'dir der kurgusunda (Hadrâ',2013: 236). Aslında yazar burada aynı kan bağından gelen iki toplum arasındaki düşmanlığı sorgular.

Aile kendi arasında sohbet ederken bir haber duyulur bu Visam'ın ölüm haberidir ve şöyledir:

“Visam, savaş meydanında ölmüş bu sabah. Arabasını patlayıcılarla doldurup bir İsrail karakoluna dalmış. (Hadrâ',2013: 240).”

Sihem'in kardeşi Visam'da başka Filistinliler gibi kendisini patlatıyor. Yazar Filistinlileri bu şekilde anlatarak insanların düşünmesini istiyor. İnsanlar dünyada güzel bir yaşam varken niçin kendilerini patlatırlar diye kurgusalda olsa okuyucularının düşünmesini istiyor. Aslında yazar savaşın insanlara yarar getirmeyip zarar getirdiğini okuyucuya hatırlatıyor.

Visamların evi buldozerle yıkılır (Hadrâ',2013: 241). Visamların evinin yıkılmasından sonra aynı aileden Faten'de muhtemelen Şeyh Mervan'ın hayır duasını almaya camiye gidecektir(Hadrâ',2013: 290). Ve bu şiddet sarmalı böyle devam edecektir.

Romanın başında verilen Şeyh Mervan'ın öldürülme sahnesi romanın sonunda şu şekilde verilmiştir:

“Patlamayı duyduğumu hatırlamıyorum. Belki bir uğultu, yırtılan bir kumaşın sesi gibi, ama emin değilim. Dikkatim, etrafında adeta koyun sürüsünün toplandığı ilahi varlığa çevrilmişti. Baş muhafız aracına giden yolu açmaya çalışıyordu.

“Bırakın geçelim lütfen. Lütfen çekilin.”

Mürtler, Şeyhi yakından görebilmek ve ihramının eteğine dokunabilmek için birbirlerini eziyorlardı. Saygıdeğer ihtiyar, bir müride teşekkür etmek veya bir tanıdığını selamlamak için zaman zaman arkasına dönüyordu. Keskin bakışları, çileli yüzünden bir bıçak sırtı gibi parlıyordu. Kendisinden geçmiş bedenler arasında sıkışıp kalmışım. Sıyrılmaya çalışıyordum ama nafile. Şeyh hızla aracına bindi. İki koruması yanına otururken zirhli camın arkasından el salladı...

Sonra kocaman bir hiç. Gökyüzünü bir şey çizdi ve yolun ortasına şimşek misali çakıldı; kendinden geçmişliğine beni tutsak eden eden kalabalığı yararcasına. Doğruca üzerime geldi. Bir an sanki gökyüzü çökmüş önceden coşkuyla dolu olan sokak bir anda alt üst olmuştu. Adam ya da çocuk olduğunu ayırt edemediğim, karanlık bir beden yıldırım gibi önümden geçti.

Bu da ne? Bir ateş ve toz yumağı, beni kapıp götürmüş, binlerce mermi arasına fırlatmıştı. Patlamanın gücüyle belli belirsiz bir eriyiş ve dağılma hissi içindeydim. Birkaç metre –veya ışık yılı kadar – uzakta Şeyh'in aracı yanıyordu... Ağır yaralı olmasına rağmen sebepsiz bir inatçılıkla ve ne pahasına olursa olsun Şeyh'e yardım etmeye çalışıyordu. Kapıyı her açışında, sıçrayan alevler üzerine geliyordu. Aracın içinde tuzağa düşürülmüş vücutlar yanıyordu. Kana bulanmış iki koruma diğer taraftan ilerliyor arka kapıyı zorluyorlardı... Kanlar içindeki iki hortlak en sonunda ön camı kırıp kendilerini arabanın içine attılar. Sağ kalanlar yardıma geldiler. Elleriyile alevler içindeki demir parçalarını dışarı atıyor, camları kırıyor, kapıları zorluyorlardı. Bir süre sonra Şeyh'in cesedini çıkarmayı başardılar. Onlarca kol, kor yığınından uzaklaştırdıkları Şeyh'in cesedini kaldırma yatırırken, bir sürü el de çaresizce giysilerini söndürmeye çalışıyordu (Hadrâ',2013: 292-294).

Anlatıcı-deha burada şiddet sarmalını yaratanlarında bir gün şiddet sarmalından etkileneceğini kurgu yoluyla da olsa vermek ister. Aslında yazar hakikat tekelcilerine ve radikallere şiddet sarmalının yıkıcı olduğunu ifade etmek ister. Bu mesajını romanda şiddet sarmalını temsil eden İsrail'den Ariel Şaron ve Filistin'i temsilen Şeyh Mervan karakteri aracılığıyla verir.

Polisiye bir roman olarak kabul edilebilecek bu roman aslında tarihi bir olaya İsrail ve Filistin arasındaki çatışmaya ve şiddet sarmalına odaklanmaktadır.

Romanda kurgu yoluyla oluşturulan karakterler Arap asıllı İsraili Doktor cerrah Emîn Ca'ferî, Karısı Sihem, Şeyh/İmam Mervan, Hastane müdürü Ezra Benhaim, İlan Ros, Polis şefi Ravet Ronen, Yüzbaşı Moşe, Karısı Sihem'in büyükannesi Hanan Şedad, Kim Yehuda'nın eski çıktığı Boris, Emin'in sütkardeşi Leyla, Leyla'nın kocası Yasir, Leyla'nın çocukları Adil ve Mahmut, Leyla ve Yasir'in oğlu arabasatıcısı Adil, İsam, Psikiyatir Profesör Menak, Cemil, Halil, Ebu Damar, Ebu Mukaum, Abbas, Kim'in kardeşi Benyamin, Büyük Amca Ömer, Ömer'in torunu Visam, Keşiş Şlomi Hirş lakabı Keşiş Zev, Ariel Şaron, Nejat Yenge ve Fatendir.

Romanın zamanı konusunda yazar ketum davranmakla birlikte ipuçları da vermiştir. 14. Bölümde İslami Cihat'tan bahsedilmiştir (Hadrâ',2013: 231). İslami Cihadın kuruluş tarihi 6 Ekim 1987 Gazze'dir. Dolayısıyla biz bu tarihten romanın bu dönemleri ve günümüzü ele aldığımızı anlayabiliriz. Yine romanda Ariel Şaron'dan bahsedilmiştir (Hadrâ',2013: 234, 236). Ariel Şaron 2001–2006 yılları arasında İsrail Başbakanı olmuştur. Şaron 2014 yılında ölmüştür.

Kapalı ve açık mekân olmak üzere anlatıda mekân ikiye ayrılır. Kapalı mekân olarak hastane, lokanta, cezaevi, polis merkezindeki soruşturma odası, cami ve büyük cami, üniversite, ev olarak sıralanabilir. Açık mekân için ise Filistin Caddesi, İsrail Caddesi, şehir örnek verilebilir.

Yazar genelde edebiyat üzerinden kurgularında siyasasını vererek siyaset yapmaktadır. Yazarın Kaddafi'nin Son Gecesi adlı romanı yazarın siyaset yaptığı en üst kurgulardandır denilebilir (Baran, 2022: 1-20). Şok romanı Necip Mahfûz'un Yevm Makteli'z-Za'ım (Baran, 2022:61-80), Radva Aşur'un et-Tanturiyye romanı (Baran, Mart 2022: 659-670), Sun'ullah İbrâhîm'in Tilke'r-Râ'îha İsimli Romanı (Baran, 2022:141-148) ile siyaseti ele alması açısından kurguda benzerlik gösterir.

Sonuç

Yâsemîna Hadrâ' romanını sanat toplum içindir anlayışıyla kurgulamıştır. Şiddet sarmalının olduğu bir ülkede coğrafyanın kader olduğunu ve ondan kaçılmaz olduğunu biliyoruz. Bu anlatı Ortadoğu'nun şiddet sarmalının bir aileyi nasıl yıkıp dağıttığını hakikat tekelcilerinin her zaman kendilerine taraftar bulabildiklerini kurgu yoluyla okuyucularına anlatmaktadır. Yazar Filistin asıllı İsraili bir doktorun başarmak için ne kadar çabaladığını İsrail'de bir kısım Yahudiler tarafından aşağılanmasına rağmen çabalayıp başarılı olduğunu anlatır. Doktor Emin'i zora sokan eşi Sihem olur. Sihem bir İsrail restoranında kendini patlatır ve 17 kişinin ölümüne sebep olur. Bu ölenlerden 11'i doğum gününü kutlayan çocuklardır. Yazar eşini intihar komandosu yapanların peşine düşer ama hiçbir şey elde edemez. İşin ilginç yanı eşi Sihem'i intihar komandosu yapan Şeyh Mervan da aynı şiddet sarmalının kurbanı olur. Yazar bu olay örgüsüyle okuyuculara şiddet sarmalını ve döngüsünü bir kez daha kurguları üzerinden sunar. Yazar İsrail ve Filistin'de siyasilerin yanlış politikaları yüzünden insanların şiddet sarmalından çıkamadığını belirtir. Yazar bu romanında şiddetin şiddeti doğurduğunu söylemek ister. Yazar İsrail'i yaptıklarından dolayı aklamazken normal vatandaşların şiddet sarmalına çekilmeden Filistin'in haklılığını ortaya koymasını ister. Yazar, Filistin'in haklı davasında şiddet sarmalını destekleyerek kamuoyunda haksız çıkmasına karşıdır.

Kaynakça

- Baran, E. (2022). Yâsemîna Hadrâ'nın Kaddafi'nin Son Gecesi Adlı Romanı Üzerine Genel Değerlendirmeler. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- Baran, E. (2022). Necip Mahfûz'un Yevm Makteli'z-Za'ım Romanında Siyaset. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.

- Baran, E. (2022). Filistin Gç Edebiyatı (Radvâ 'Âřûr'un Et-Tantûriyye Adlı Romanı). Ankara: 2. Uluslararası Göç Sempozyumu Olgusu.
- Baran, E. (2022). Çaędař Arap Edebiyatında Zindan Edebiyatı (Sun'Ullah İbrâhîm'in Tilke'r-Râ'iha İsimli Romanı) . *Asya Studies*, 6 (20).
- Durham, B. (2013). An analysis of the self-identification of Algerian novelist Mouloud Feraoun and
- Fischbach, M. R. (2008). Khadra, Yasmina (Muhammad Moulessehoul) (1955-). *Biographical Encyclopedia of the Modern Middle East and North Africa*, 2, Thomson Gale.
- Gökgöz, T. (2017). Frankofon Cezayir edebiyatında Yasmina Khadra ve edebi kişiliği. O. Düzgün, H. Yılmaz, A. Aldyab, M. S. Gr, A. Işıdan (Ed.), *Uluslararası Ortadoğu Kongresi (Dil, Tarih ve Edebiyat) Bildiri Kitabı 2 içinde (173-180. ss.)*. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Gökgöz, T. (2018). Bağımsızlık sonrası Cezayir'de edebi ve kültürel evre (1962-2016). (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hadrâ', Y. (2013). *es-Sadme*. (ev: Nehle Beydn). Beyrut: Darü'l Fârâbî.
- Hadrâ', Y. (2016). *Saldırı*. (ev: Nevra Gürsoy). İstanbul:Destek Yayınları.
- Hadrâ', Y. (2016). *Bağdat'ın Sirenleri*. (ev: Nuriye Yięitler). Ankara:Destek Yayınları.
- Mahaba, M. (2018). *Serdiyye'l Hadis fi'r Rivâyeti'l Cezâ'iriyeti'l Muâ'sıratı Rivâyeti's Sadmeti li Yasemine Hadra. Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Camiatu'l Akli Mhenned Ul Hac - Buyra niversite Bitirme Tezi*.
- <http://www.aljazeera.com.tr/makale/arap-birligi-filmimi-yasakladi>